

GENÇ MÜTEFEKKİRLER DERGİSİ

JOURNAL OF YOUNG INTELLECTUALS

e-ISSN: 2718-000X

Yıl: 4, Cilt: 4, Sayı: 3

Aralık-2023

MAKALE BİLGİLERİ

Necip Fazıl Kısakürek'in "Esselâm" Eserinin Metin ve Muhteva Analizi

Assay Of Text And Content Of Necip Fazıl's Prophetic Biography "Esselâm"

YAZAR

Kâzım ALBAYRAK

Doktora Öğrencisi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

kelam123@gmail.com

ORCID: 0000-0002-3126-694X

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 01.11.2023

Makale Kabul Tarihi: 18.12.2023

Sayfa Aralığı: 864-887

ÖZET

Üstad Necip Fazıl, şairliği yanında peygamber merkezli bir dünya görüşü örgülemiştir önemli bir mütefekkindir. Bu anlayışının etkisi şiirlerinde de kendini göstermektedir. Bu çalışmada onun siyer, hadis ve tefsir kaynaklarından süzerek ortaya koyduğu manzum siyer-i nebîsi “*Esselâm*” eseri incelenmiş olup bu eserin alt başlığı ise “Mukaddes Hayattan Levhalar”dır. Çalışmamız giriş ve üç bölümden ibaret olup birinci bölümde araştırmamızın problemi, metodu, amacı ve önemi izah edilmiştir. İkinci bölümde ise Necip Fazıl’ın Allah Resulü’nü fikriyatında merkeze almasına dikkat çekilerek, geleneği de harmanlayıp yeni bir tarzda böyle bir eser yazmasının sebepleri araştırılmış olup *Esselâm*’ın takdim bölümünden ve öbür eserlerinden istifade ile Üstad’ın usulü tesbit edilmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise “*Esselâm-Mukaddes Hayattan Levhalar*” başlıklı eserin isminden başlamak üzere 63 levhadan (bölüm) oluşan şiirler teknik ve muhteva analizine tâbi tutularak detaylı inceleme yapılmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise İslâmî tahassüsün yeni bir örneği olan *Esselâm*’ın gençliğe ve sanat sevgisi olanlara hitap eden yönü üzerine teklif ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Necip Fazıl, Siyer, Esselâm, Şiir

ABSTRACT

Our study consists from three parts. As an introduction, we explained the method, purpose and sources of Esselâm with mention of Necip Fazıl's works on the style of siyer (Prophetic Biography) in the first part. We expressed the reasons of Necip Fazıl's centralization of the Prophet of Allah in his thought in the second part. We researched how he feed on the tradition and write Esselâm in a new style and by this way we tried to determine the method of Necip Fazıl. In the third part, with starting from the title of the work which is Esselâm Mukaddes Hayattan Levhalar, the poetries which is consisting of 63 episodes (sections) were analyzed as technic and content. In the conclusion part of our study, there are proposals and evaluations on the aspect of Esselâm that appeals to the youth and those who love art. The study has been prepared in this way and has been presented to the benefit of the readers.

Key Words: Necip Fazıl, Esselâm, Siyer (Prophetic Biograph), Poetry

ملخص

المعلم نجيب فاضل ، إلى جانب شعره ، هو مفكر مهم كشف عن فهم نبي للدين وربط وجهة نظر العالم. يتجلى تأثير هذا الفهم أيضاً في قصائده. في هذه الدراسة ، تم فحص كتابه الشعري سير النبي إسلام "لوحات من الحياة المقدسة" ، والذي طرحه بالتصنيف من مصادر السير والأحاديث والتفسير. تتكون الدراسة من ثلاثة أجزاء ، وفي الجزء الأول كمقدمة تم ذكر أعمال نجيب فاضل بأسلوب صيرة بإيجاز مع شرح طريقة الدراسة والغرض منها ومصادر ها. في الجزء الثاني ، تم التحقيق في أسباب تمركز نصيب فاضل لرسول الله في فكره ، ومزج التقليد وكتابة مثل هذا العمل بأسلوب جديد ، وحاول تحديد طريقة الماجستير من خلال الاستفادة من مقدمة إيسيلام. "لوحات من الحياة المقدسة" ، تم تحليل Eselam وأعمال أخرى. في الجزء الثالث ، ابتداءً من اسم العمل القصائد المكونة من 63 لوحة (أقسام) بالتفصيل من خلال إخضاعها للتحليل الفني والمحتوى. وفي ختام الدراسة ، هناك مقترحات وتقييمات حول جانب السلام تستهوي الشباب ومحبي الفن.

كلمات مفتاحية: نجيب فاضل، سير، السلام، شعر

Giriş

Sistem kurucu bir mütefekkir olan Necip Fazıl, fikriyatını Büyük Doğu diye isimlendirmiştir. Önce sanatçı (şair) yönüyle temayüz etmiş, mürşidi Esseyyid Abdülhakîm Arvâsî ile tanıştıktan sonra ise içine dava ateşi düşmüş ve aksiyona geçerek cemiyet meydanına atılmıştır. Kendisini “fikir, sanat, aksiyon adamı” (Kısakürek, 2017: 232) terkihiyle vasfetmemiz en uygun olanıdır.

Necip Fazıl, Hz. Peygamberin hayatına yöneldiği, Büyük Doğu fikriyatında hadisleri temel aldığı ve onlardan iplikler çektiği, hadis seçkisi olan *Nur Harmanı* ismiyle bir kitap yazdığı gibi biri manzum (*Esselâm Mukaddes Hayattan Levhalar*), diğeri mensur (*Çöle İnen Nur*) ve bir diğeri de tercüme (*Gönül Nimetleri*) olmak üzere üç adet siyer kitabı da kaleme almıştır. *İman ve İslâm Atlası* eserinde de bu mevzular ağırlıklı olarak işlenmiştir. “Şiir, Allah’ı sır ve güzellik yolunda arama işidir” (Kısakürek, 2018:474) diyen Necip Fazıl, *Çöle* şiir kitabında da Allah’a, Resulü’ne ve velilere aşkını terennüm etmiştir. *Esselâm* ise Necip Fazıl’ın Allah Resulü’ne duyduğu aşkı, edebî bir üslup ile ortaya koyduğu eserdir.

Çağımız İslâmî tefekkürünü inşa edici olan Necip Fazıl, bir dünya görüşü ve sanatçı kişiliğiyle ortaya çıkmış olup onun “Şiir, duygulaşmış fikirdir” ve “Şiir, büyük bir nizamdır” (Kısakürek, 2017:168) tesbitlerini de hatırlatalım. Dünya görüşünün sanatla yakın ilişkisi olarak, Mustafa Şekip Tunç’un Şiir ve Fikir makalesindeki şu ifadeleri de mevzumuzu denk düşmektedir.

“Şiir, felsefe ve ilim gibi mücerret fikirlerle değil, hayal ve sembollerle yapılıdır. Fakat bunları sadece sıralamakla da şiir olmaz. Çünkü şiir ne bir teşbih kumkuması, ne bir istiare kaleydoskopudur. Şiir hislere sinmiş bir dünya ve hayat görüşünün realiteler üzerine attığı ağla müşahhas hayallerde topladığı bir âlemdir. Bunun içinde, şairin kendi ruhunda temaşe edilen bir âlem, plastik ve müzikal bir hava, bütün varlıklara sirayet edecek bir ruh ve bu ruhun tercümanı olan semboller olması lâzımdır” (Tunç, 1943:33). Fikir ile şiirin birbirinden ayrılmaz ilişkisine vurgu olarak, Martin Heidegger’in, “Şiir, varlığın sözle kurulmasıdır” (Heidegger, 1979: 6) ifadelerini de bu minvalde zikrederim. Bu kısa girişten sonra, bu bölümde, söz konusu eser üzerine yaptığımız çalışmanın problemi, metot ve amacı ile araştırmanın önemine temas edeceğiz.

1.1. Problem

Günümüzde özellikle İslâmî eğitimde, modernist-pozitivist akımların tesiriyle Hz. Peygamber'e nasıl yaklaşılması gerektiği hususunda bir takım kafa karışıklıkları yaşanmaktadır. İslâm tarihinde de sıklıkla rastlanan bu problem, bugün daha da gün yüzüne çıkmış olup Hz. Peygamber'e sadece Allah'ın mesajlarını ileten bir kul şeklinde yaklaşılmasına kadar varmaktadır. Peygamber merkezli bir dünya görüşü kuran Necip Fazıl, peygamberi değersizleştiren tehlikeli anlayışlara karşı, manzum siyer-i nebîsi *Esselâm* eseri ile ona nasıl yaklaşılması gerektiğini ortaya koymuştur. Bu bakımdan söz konusu eserin İslâmî ilimler açısından da incelenmesi zarureti ortaya çıkmaktadır.

Diğer siyer-i nebîlerden bazı bakımlardan farklılaşan *Esselâm* eseri, bu kıymetine rağmen İslâmî eğitim camiasında dolayısıyla da gençler arasında gereken alâkayı görmemiştir. Çalışmada da belirtileceği üzere, birçok sorunun çözülebilmeye katkı sağlama potansiyelini haiz olan *Esselâm* eserinin, hak ettiği ilgiyi görmesi için araştırmalara ve akademik çalışmalara konu edilmesi gerekmektedir.

"*Esselâm* eserinin rolü ve mânası nedir?" temel sorusu yanında aşağıdaki sorulara da cevaplar aranmıştır:

1. Necip Fazıl Kısakürek Hz. Peygamber'in hayatına yanaşırken nasıl bir usul seyretmiştir?
2. *Esselâm* diğer siyer kitaplarından ve bilhassa Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât (Mevlid)* eserinden hangi yönleriyle farklılıklar göstermiştir.
3. Necip Fazıl, İslâmî tefekkür ve tahassüste ne gibi yenilikler getirmiştir.
4. *Esselâm* dinî eğitim camiasına ne gibi teklifler sunmuştur?
5. Kitabın gençler arasında yaygınlaştırılması için neler yapılabilir?

1.2. Metot ve Amaç

Bu çalışmada içerik analiz yöntemi uygulandı. Necip Fazıl Kısakürek'in eserleri ve mücadelesi üzerinde durulup *Esselâm* adlı eseri üzerine yoğunlaşmış, söz konusu eser teknik ve muhteva analizine tâbi tutulmuştur. Ayrıca söylem analiziyle şairin kullandığı bazı kelime ve kavramlar irdelenmiştir.

Bu çalışmanın amacı *Esselâm*'ın İslâmî tahassüsteki önemine dikkat çekerek Necip Fazıl'ın Hz. Peygamber sevgisinin ve eserlerinin çağımızda gençliğe örnek olmasıdır. Ayrıca Necip Fazıl'ın hissiyatının kaynağı olarak tefekkürünü irdeleme, cemiyet için ne

amaçladığını tesbit etme maksadı da güdülmüştür. Necip Fazıl'ın günümüze ne söylediği de araştırılıp ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Necip Fazıl Kısakürek çağın meselelerine cevaplar veren büyük bir mütefekkindir. Fikirlerini edebî bir üslup ve sanatkâr bir edayla ortaya koymuş, bir dünya görüşü örgülemiştir. Bu bakımdan incelenmesi büyük bir ehemmiyet arz eden Necip Fazıl, aynı zamanda dinî hayatın canlılığı için örnektir. Büyük Doğu olarak isimlendirdiği sisteminde gerek içtimaî gerekse de idarî olarak rehberi ve ideali, Asr-ı Saadet devridir. Necip Fazıl'ın hasretini duyduğu Peygamber dönemini edebî bir üslup ile işlediği *Esselâm* eserinde ise dinin canlılığının ifadesi olarak, peygamber inancı ve sevgisi başrol oynamaktadır. Dolayısıyla *Esselâm* üzerine yapılacak çalışmalar, eserin diğer siyer-i nebîlerle olan farkının ortaya konulması ve gençler arasında yaygınlaştırılmasına dair sorunların çözümü için önemlidir. Zira din sevgisinin, tesiri bakımından Hz. Peygamber üzerinden verilmesi en doğru olan yöntemdir.

2. Necip Fazıl'ın Hz. Peygambere Yaklaşımı ve *Esselâm*'ı Yazış Sebebi, Metodu Ve Amacı

Necip Fazıl'ın her kelimesi, her cümlesi bir ders niteliğindedir. Onun hayatının bütün kıvrımlarını hikmet gözüyle incelemek gerekir. Zira deha olan şahsiyetler asırlar sonra gelirler ve kendi çağını ve sonrasını etkilerler. Necip Fazıl, Türkiye'de eserleri en çok okunan, hakkında en çok konuşulan ve yazılan kişilerden birisidir. Bu husus sağlığında böyleydi, vefatından sonra da böyle devam etmektedir. Onun oluşturduğu Büyük Doğu ekolü de takipçileri tarafından sürdürülmektedir.

Bir mütefekkir olarak Necip Fazıl, bütün varlık meselelerinde anahtar olarak Allah Resulü'nü görür ve eserlerinde bu hususu fikir, ahlâk, siyaset, ilim ve sanat cephelerinde işler. *Esselâm* bunlardan biridir ve manzum oluşuyla diğerlerinden ayrılır.

2.1. Kitabın İsmi

Kitabın ismi olan "*Esselâm*"da, İslâmın teslimiyet ve emniyetini ifade eden ve Müslümanlar arasında ünsiyetin işareti olan "selâm" kelimesi belirli (harf-i tarifli) hâliyle kullanılırken, *Mukaddes Hayattan Levhalar* olan alt başlıkta ise "mukaddes" kelimesi ile maddî varlığımızın da hedefi ve gayesi olan ulvî ve yüce bir değer olarak Hz. Peygamber kastedilir. Eserde Allah Resulü'nün hayatı bir sanat edasıyla yani "levhalar" olarak

okuyucuya sunulur. Bütün varlık neveleri Allah'a karşı selâm içinde iken, *Esselâm* eseri ile de Necip Fazıl Allah'ın Sevgilisi'ne salât ve selâm (Hakka itaat ve teslimiyet) şuurunu billurlaştırır. Dolayısıyla *Esselâm* bir bakıma şairin Allah'ın Sevgilisi'nin kadrosu olmaktan duyduğu mes'uliyet tavrının neticesi olarak ortaya koyulmuş bir eser olarak görülebilir. Aslında iki müminin selâmlaşmasında bir nevi doğrudan doğruya Allah'a ve Resulü'ne olan bağlılık ifadesi tüter.

Kitabın ismindeki “*Esselâm*” lafzı, Hz. Peygamber'i daha risalete ermeden önce Yaraticısını tefekkür ederken meleklerin, ağaçların, taşların “*Sana selâm, sana selâm!*” diye selâmlaması (İbn İshâk, 1978: 120; Beyhakî, 1988:146) mânası da taşımaktadır. Necip Fazıl, Fikir başlıklı şiirinde meleklerin köşe bucaktan Resul namzedini selâmlamasını şöyle tablolaştırır:

“Sana selâm, sana selâm!”

Meleklerin haykırışı.

Köşe bucak, nur çıkışı;

Yok başka iz, başka kelâm:

“Sana selâm, sana selâm!”

2.2. Yazılış Sebebi

Kitabın ithafındaki ifadeler onun yazılış sebebini de izah eder nitelikte olup “Eserimi, kıyamete kadar gelecek mukaddesatçı Türk gençliğine ithaf ediyorum” (Kısakürek, 2019:5) denmektedir. İthafdaki “mukaddesatçı” kelimesinin kitabın alt başlığındaki kelime ile aynılığı dikkat çekmektedir. Necip Fazıl'ın gençliği Allah Resulü'nün mukaddes hayatına davet ettiği ve onun gençlikten muradının bu olduğu görülür.

Necip Fazıl'ın Allah Resulünün hayatını anlattığı ve 1957'de tamamlayıp, 1961 Şubat'ında “*O ki, O Yüzden Varız*” ismiyle yayınladığı *Çöle İnen Nur* kitabının manzum bir özeti olan bu eserin yazılışı da *Çöle İnen Nur*'un hemen peşinden olmuştur. Bu kitabın bir “mevlid” olmadığı ise şöyle belirtilir: “Bu eser bir “Mevlid” mi?.. Hayır! Sadece O'na olan eritici aşkımın ve gevşemez bağlılığımın vecd destanı... Vecd, imanın iç şartı...” Burada destan kelimesinden kasıt, edebî türlerden “destan” değildir. Bu durum Necip Fazıl ve eserlerini incelerken şekilci bakmaktan ziyade anlama ve idrak mânasına gelen “iman”ın öncelenmesi gerektiğini, onun muradının da bu olduğunu göstermektedir. Necip Fazıl eserinin kullanılış amacının ise şöyle olmasını ister:

“Evlerde, meydanlarda, toplantı yerlerinde, sırf dinî tefekkür, tahassüs ve heyecan gayesiyle okunmasına, kalabalıkları sürüklemesine ve ruhları fokurdymasına, evet!... Câmilerde ve ibadet şekilleri arasında yer almasına katıyetle hayır!” (Kısakürek, 2019:9). Eserin derin bir hasret içinde 1960-1961 hapsinde yazıldığı ve bir müddet uyuduktan sonra 1972 Ramazan ayında yakıcı bir çile dürtüsüyle tamamlandığı kitabın takdiminde ifade edilir. Allah Resulü’nün mübarek ömründen kinaye 63 levha ile eser tertip edilmiş olup eserin sonunda da Üstad’ın kendi vasiyetine yer verilmesi ise cenaze selâlarında Allah Resulü’ne salât ve selâm getirme ve O’nun şefaatinin ummayı çağrıştırılmaktadır. Kemmiyette bin yedi yüz mısralık eserin keyfiyette her kelimesinin bir beyin törpülemesine mâl olduğu takdimde belirtilir...

2.3. Eserin Kaynakları

Esselâm’ın kaynağı *Çöle İnen Nur*’dur. *Çöle İnen Nur*’un kaynağı ise bütün muteber siyer külliyatıdır. Necip Fazıl’ın dilimize aktardığı ve *Gönül Nimetleri* ismiyle Büyük Doğu Yayınlarından bastırıldığı İmam Kastallânî’nin *el-Mevâhibü’l-ledüniyye* eseri ise *Esselâm*’ın özel kaynaklarının başında gelmektedir. Necip Fazıl bu eseri, “benzerleri arasında en eminlerinden biri” (Kastalanî, trc. Kısakürek, 2008:5) diye takdim etmektedir. *Çöle İnen Nur*’da bazı yerlerde gönderme ve alıntı yapılan Ahmed Cevdet Paşa’nın siyeri de (Kısas-ı Enbiya) özel kaynaklar arasında yer almaktadır (Kısakürek, 1998:8). Necip Fazıl’ın verdiği bilgilere bakınca, onun siyer tarihi ile ilgili kitaplardan istifade ettiği ve bu istifade neticesinde elde ettiği bilgilerden süzme yaparak mevzuları özetlediği görülmektedir (Albayrak, 2022).

2.4. Necip Fazıl’ın Usulü

Necip Fazıl bu eserinde klasik manzum bir siyer kitabı yazmaktan öte, Allah Resulü’nün hayatının sır ve hikmetlerine nüfuz etme ve o deryadan inciler çıkarmayı amaçlamıştır. Necip Fazıl, *Esselâm*’ın takdiminde usulünü şöyle çerçevesi: “Levhaların 63 parça oluşu, mukaddes hayatın yıl sayısından alınan ilhamla... Bu 63 parça içinde (kronolojik zaman sıralamasına bağlı) bir tertip bulunsa bile vak’aları düpedüz resmetmek yerine onların ruhlarını göstermek gayesi güdülmüş ve herkesin önceden bilmesi veya kolayca öğrenmesi gereken tafsillerden kaçınılmıştır. Dış çizgilerin içine girme ve iç mânalara sokulma hedef ve gayreti...”

Esselâm eserinin takdiminde Necip Fazıl derinlemesine iman ve nefis muhasebesi yaparak, muhal farz kaydıyla “Dünyada mevcut ne kadar insan varsa hatta hayvanlar,

nebatlar da dile gelse inkâra sapsa, ölüme çare bulsalar, benim ayaklarımdan saçlarıma kadar her zerre kendi aleyhime dönse ve beni yalanlasa, ben, bende kalacak tek ve son bir nokta halinde, sana Allahım ve senin Sevgiline iman eder ve öylece kalırım!” (Kısakürek, 2019:7) der. Bu ifadeler imanın, her ne olursa olsun, “diyalektiklerin çelmesine takılmama davası” (Mirzabeyoğlu, 2019: 319) olduğunu en güçlü bir şekilde göstermektedir. Necip Fazıl’ın metafizik çilelerinde çok ağır imtihandan geçtiği de bu ifadelerden anlaşılmaktadır.

Manzum siyer denince Türk-İslâm edebiyatında ilk olan ve XIV. yüzyılın ikinci yarısında eserini veren Erzurumlu Darîr’in “*Sîretü'n-nebî*”si akla gelir. Türk edebiyatında mevlidlerin öncüsü olmuştur. Geniş halk kitlelerini asırlarca etkilemesi bakımından Yazıcıoğlu Mehmed’in (ö.855/ 1451) manzum *Siyer-i Muhammediyye*’si ise hatırdadır. Süleyman Çelebi’nin (ö.825/1422) *Vesîletü'n-Necât (Mevlid)*’ı ise manzum siyerlerin en yaygın olanıdır (Yıldız, 2017:181 ve 190). Mevlidler, mi’raciyeler, mûcizenameler, hicretnameler gibi dinî edebî türler siyerlerden ilham alınarak yazılmışlardır. Bu tür eserler dinî edebiyatın diğer kısımlarından sayıca fazladır. Türk milletinin Hz. Peygamber’e sevgisinin tezahürü olan bu eserler bu yüzden tutulmuş ve aynı zamanda bu sevginin canlı tutulmasına vesile olmuştur. Necip Fazıl’ın böyle bir amaçla *Esselâm*’ı kaleme aldığı ve geleneği de çağında yeni bir yorum ve tarzla sürdürdüğü görülmektedir. Necip Fazıl, eserin takdiminde, her şeyden önce imân, aşk ve usul ölçüleri dahilinde eserin okunmaya başlanması gerektiğine de işaret etmektedir.

Necip Fazıl, fikrini ve usulünü peşin olarak söyler, lafı gevelemez, tarafsız ve renksiz görünmez. Mütefekkir-şair Necip Fazıl, “Ben, ‘hakikat’ten O’na giden değil, O’nu topyekûn kabullendikten sonra O’ndan hakikate gelen müminim.” (Kısakürek, 2019:11) diye usulünü çerçeveler. Modernizmin kutsadığı akıl ile İslâm’ı kendi aklına sığdırma anlayışının olduğu çağımızda Necip Fazıl’ın iman merkezli tavrı, kurtarıcı reçete hüviyetinde görülmelidir. Kur’an’da birçok âyette Allah’a itaatın şartı olarak emredilen O’nun Resulü’ne tam teslimiyet ile Büyük Doğu fikriyatını inşa eden Necip Fazıl, bütün varlık ve oluş meselelerinde bu ruhu tütürür. Hz. Peygamber’in temel rolünü çok net olarak ifade eder; “Gaye-İnsan ve Ufuk-Peygamber”, “O ki, varlık o yüzden...” (Kısakürek, 2019:11).

Necip Fazıl sanatı da iman davası için bilmiş bir fikir adamıdır. O sanatı irfan davasıyla birlikte görür. *Çöle İnen Nur* eserinin girişinde o eseri kaleme alış usulüyle ilgili

söyledikleri *Esselâm* eserini de kapsar nitelikte olup “Bu bir ilim değil, sanat eseridir ve ilmin içini ve dışını tahkik selâhiyetinde olmadığı mukaddes kapıya, ancak inanmış ve teslim olmuş sanat tavrıyla sokulmaktan başka çare yoktur.” (Kısakürek, 2020:8) der. Aynı hususu *Peygamber Halkası* eserinde ise şöyle ifade eder: “Bizim taraf ve tesbit üslubumuz ilim üstü bir vecd dilidir ve lügat paralamalarla alâkasızdır” (Kısakürek, 2012:8). *Esselâm* eserinin takdimindeki “vecd destanı” ifadesini de bu mânada anlamak gerekir... “Vecd, imanın iç şartı...”

3. *Esselâm*'ın Metin ve Muhteva Tahlili

Bu eserde, Peygamber Efendimizin dünyaya gelişlerinden ebediyet âlemine intikallerine, çile döneminden cihad ve fetihlerine kadar mukaddes hayatın kelimelerle mimarîleştiği görülmektedir. Bu eserdeki bazı tablolar onun *Çöle İnen Nur* eserindeki Nur Sütunu bölüm başlığını çağrıştırmaktadır. *Esselâm*'ın Necip Fazıl'ın diğer şiirlerinden farklı bir atmosferi bulunmakta ve bu da eserin muhtevasından kaynaklanmaktadır. *Esselâm*'ın metin ve muhteva analizini yaptığımız bu bölümde, bilhassa muhteva analizinde bazı ayrıntılar üzerinde durulmaktadır.

3.1. Metin Tahlili

63 Levha (bölüm) ve bin yedi yüz mısradan oluşan eser nazım türleri açısından çeşitlilik arzeder. Şiirlerin en kısası 15, en uzununu 46 mısra olup çoğu ortalama 28-30 mısra uzunluğundadır. İlk şiirin ismi “Tarih” olup Fil vak'asındaki mucize, “küçük serçenin koca kartalı yemesi” teşbihiyle anlatılır. Hz. Peygamberin doğumundan yaklaşık 55 gün önce yaşanan, Kâbe'yi yıkmaya gelen ve fillerle donatılmış Yemen'in çokluk ordularını Allah'ın ebâbîl kuşları ile çil yavruları gibi dağıtması hikâyeye edilip, “Fil tarihi, işte oluş, sene bir! / Bindörtyüz şu kadar evvel gene bir!” denilerek bahis noktalanır.

Üstad Necip Fazıl'ın dili sade, anlaşılır ve zengindir. Uslûbu ise sanatlı ve akıcıdır. Kullandığı sanatlar ise anlam kapalılığına yol açmaz. Onun tasvir ve benzetmeleri de erişilmez zenginliğe sahiptir. Necip Fazıl *Esselâm* eserinde edebî türlerin hepsini kullanarak sanat açısından bir ziyafet çeker. Mesnevî, kıta, dörtlükler, muhammes, mâni, kaside, altılılar, üçlülükler vs. âdetâ bir resmigeçit yaparlar. İki şiiri ise (Annenin Ölümü, Büyük Feth) yatay muska şeklindedir. Mesnevî tarzının sayıca biraz fazla olmasının sebebi (19 şiir), daha çok uzun hikâyelerin bu tarza uygun oluşundandır. Konunun gereği olarak şiirlerin çoğunda öyküleme (tahkiye) kullanılmıştır. Hece vezninin en büyük şairi kabul edilen Necip Fazıl, hecenin değişik ölçülerini kullanır ve farklılıktan bir âhenk

oluşturur. Kafiyeleri de zengin ve çeşitlidir. Bilhassa kısa mısralı şiirlerinde “sehl-i münteni” dikkat çeker. Birçok olayın hem de maksat ve hikmetiyle beraber, üstelik şiir tarzında, bu sanatla verilebilmesi yüce bir gönül ve usta bir dili icap ettirir. Teşbih, mecaz, istiare vs. edebî sanatlar yanında âyet ve hadislere yapılan telmihler de dikkat çeker. Âyet ve hadis meallerinin iktibası ise hiçbir mâna kaybına yol açmadan ustaca seçilen kelimelerle ve mısraların akışı içerisinde yer alır.

Eserdeki edebî sanatlar, kullanılma sıklığına göre şöyle sayılabilir. Telmih, teşbih-i belîğ, açık istiare, mecaz-ı mürsel, teşhis, tecahül-i arif, tekrar ve nida (Yıldıran, 2012).

Esselâm'da, Derviş Yunus'un ilahileri ve Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât (Mevlid)*'ına benzer sehl-i müntenileri görmek mümkün iken birçok mısra Necip Fazıl'ın derin tefekkürünün izlerini taşır. Zaten o şiiri, “tahassüs haline gelmiş fikir” olarak niteler. Bu eser klasik mânada na't veya mevlid türü değil, onların özelliklerinden de pay almış olup hem şekil hem muhteva açısından farklıdır, kısaca yepyeni bir terkip ve yepyeni bir bakış açısıdır. Bu eser fikirden süzülme “hakikî şiir”dir. Necip Fazıl'ın şiirini değerlendirecek olanlar her şeyden önce onun tefekkürüne nüfuz etmek ve onun amacına göre nasıl bir yöntem izlediğini bilmek zorundadırlar. Necip Fazıl hecenin en büyük şairi olmasına ve şekil şartına ehemmiyet vermesine rağmen şekilde iç mânâyâ kıymet vermiş ve ayrıca şekli muhteva ile doldurmasını bilmiştir. *Esselâm*'da Halk, Divan, Tekke ve Avrupa şiirine mahsus birçok nazım şeklini kullanması da onun şekle hâkimiyetini ve muhteva için araç olarak kullanmasını gösterir. Kısaca, Necip Fazıl çağdaş kalıplara sığacak biri değildir.

101 Hadis Tercümesi başlıklı yazısında Alim Yıldız, geleneksel hadis tercümelerinde iki mısradaki bir hadisin manzumeleştirilmesinin çok görülmediğini, *Esselâm*'ın sona ermiş bu edebiyat türünü canlandıran ilk eser olduğunu ve siyer ve mevlid türünü de yeni bir söyleyişle modern bir mesnevi görünüşüyle çağa taşıdığını söyler (Yıldız, 2013:252-253). “Küçük bir destan ama Peygamberimize bağlılık destanı” diye vurgulayan Mustafa Miyasoğlu ise “Çağdaş şiirimizde doğrudan İslâmî konuları ele almak cesaretinin ilk örneği.” tesbitini yapar (Miyasoğlu, 2009:118).

Esselâm görünüşte dinî-didaktik bir eserdir ancak epik olarak kendini birçok mısradaki hissettirir. Saf şiir olarak üstün örnekler de bulduran bu eserde birçok bölümde birçok vak'ayı birkaç kelime içinde anlatma ustalığı gösterilmiştir. Hikâye etme vasfı ağır basan böyle eserlerde lirizm ve saf şiir aramaktan ziyade mısraların âhenk içinde birbirini

tamamlama ve şiirin kalıplarına riayetle muhtevayı yaşatma ön plana çıkmıştır. Saf şiire örnek olarak, Esselâm, O Huzur, Büyük Feth, Bedir, Ömer Müslüman, Mekke’de Bir Hâne, İlkler ve Davet şiirleri dikkatimizi çekmektedir. “İçi sütlüman oldu. / Ömer Müslüman oldu.” mısralarındaki âhenk ve tını, sadece kısa anlatım yanında saf şiire de bir örnektir. Kısaca, Üstad Necip Fazıl, didaktik şiirler yanında duygu dolu epik şiirler de terennüm etmiş olup eserin tamamına hâkim olan ve şekil şartından önce nazara alınması gereken destansı yön ihmal edilmemelidir.

Sehl-i münteni sanatını da içinde barındıran ve az sözle çok mâna demek olan cevâmiu’l-kelim vasfı bu eserde görülmektedir. Bu saf şiirden daha zor ve çileli bir iştir. Nitekim Üstad Necip Fazıl eserin takdiminde, “Bu eser, hasret derecesini termometrelere ifade ettirmekten aciz olduğum bir ruh çilesi içinde 1960-1961 hapsimde yazılmaya başlandı.” diyerek bu hâli ifade etmektedir. Kâinatın Efendisi’ni şiirin ve kelimelerin sınırlı alanı içinde bütün yönleriyle tablolştırmaya çalışan Necip Fazıl, dinî edebiyattaki şekillere yer verirken, gazavât, delâil, hasâis bahislerini de değişik bölümlerde inceler. Mukaddes Şekil başlıklı şiiri ise “şemâil-i şerif” adlı şiir türüne örnektir.

Necip Fazıl’ın bazı rivayetlerde detaya girmesi ve bazı rivayetlerde ise konuyu gayet güzel hülâsa etmesi onun dikkatli bir kaynak taraması yaptığını göstermektedir. Herkesçe bilinen olaylar topluca ve kısa verilirken, iman, hakikat, ahlâk ve aksiyon mevzularının daha detaylı işlendiği görülmektedir. Allah Resulü’nün bütün hayatını şiirin kalıplarına dökmenin zorluğu meydandadır. Necip Fazıl hem dinî inceliklere riayet ederek hem de kelimelerden estetik bir mimarî meydana getirerek bizlere “mukaddes hayattan levhalar” takdim etmiştir.

Esselâm-Mukaddes Hayattan Levhalar kitabına saf şiir açısından bakmak yerine, onda, 101 hadis-i şerifin yer aldığı 7 levhayı istisna edersek, Allah Resulü’nün hayatını 56 levhada ihtisar etmesini, ilk şiirden son şiire kadar tenasüp ve âhengi sağlamasını, medâru’l-İslâm hususları öne çıkarmasını, birçok olayı az sözle ifade etme sanatını (cevâmiu’l-kelim) göstermesini, Allah’ın Sevgilisi’ne fevkalade güzel hitap tarzını ve edep tavrını (Nur, Mukaddes Şekil, O Huzur gibi), O’nun hayatındaki incelikleri yakalayan hikmet gözünü ve bütün bunları edebî sanatların her çeşidiyle manzumeleştirmesini zikretmeliyiz. Onun diğer şiirlerindeki musiki ve saf şiirin *Esselâm*’da yoğun olmamasının sebebi, müellifin bilinçli tercihi olabileceği gibi bunda Süleyman Çelebi’nin *Vesîletü’n Necât (Mevlid)*’ının âkıbetine uğramamak için farklı bir

ritim deneme amacı da olabilir. Necip Fazıl, büyük ihtimam gösterdiği bu eserin ritminin yakalanamaması üzerine, “Nerede bu Müslüman nesiller, tahassüsü seven nesiller” (Kısakürek, 2017:217) diye serzenişte bulunduğunu da hatırlatalım.

3.2. Muhteva Tahlili

Esselâm Mukaddes Hayattan Levhalar eseri, ilmî bilgileri de içinde barındıran ancak sanat tavrıyla yazılmış siyer kitabı olan *Çöle İnen Nur*'un manzumeleşmiş kısa bir hâlidir. *Esselâm*, 1973'te faaliyete geçen Büyük Doğu Yayınlarının ilk eseri olup Ehl-i sünnet kaynaklarından derlenmiş, sanatçı kumaşıyla bezenmiş, Allah Resulü aşkıyla boyanmış ve mısralara dökülmüştür. İlk bölümde Fil Va'kası anlatılıp “Tarih” ismiyle başlanırken, 62. bölümde ise Hz. Ebubekir'in Allah Resulünün vefatı üzerine söylediği “Allah Hayy ve Lâyemut” sözü başlık olur ve “Bu dünyanın sefâsı gitti, kederi kaldı!..” / O gitti ve hayat, bir kemik, bir deri kaldı!..” denir. Final ise 63. ve son levha (bölüm) olan *Esselâm* şiiri ile yapılır. “Mukaddes Hikâye” diye niteleyebileceğimiz bu eserin, başlığını da içine alan son şiiri *Esselâm*'ın üçüncü ve son beşliği şu şekildedir:

Düşünce iptilâm,

Kelime heyûlâm,

Lisansız vâveylam;

Ne bir harf, ne kelâm,

Esselâm, Esselâm...

Kitaba da ismini veren son şiir *Esselâm*, ilk baskıdan sonra köklü değişikliğe uğrar. Biraz daha kısaltılır, daha vurucu halde toparlanır. “Ne bir harf ne kelâm” mısraının vurgusuna uygun bir kısaltma yapılır (Çebi, 1987: 311).

Kitaba ismini vermesinden dolayı bu şiir üzerinde durmak gerekir. İnsan için yakıcı bir gerçek olan ölüm metaforunu da kullanarak, bu dünyanın Kerbelâsında mecnun misali yandıktan sonra ilahî huzura varmanın ve bunun da ancak Hz. Peygamberin ruhaniyetinden geçmenin ve böyle bir ruh sofrasında da harfsiz, kelimesiz Yaradanla birlikte olmanın coşkusu anlatılır. Cuma ve Bayram namazları ile cenaze gibi önemli olayları bildirmek için okunan ve Allah Resulü'ne salât ve selâm olan “salâ” havası bu son şiirde hissedilir. Tesâdüf mü, tevâfuk mu kesin olarak bilemiyoruz, ancak Üstad Necip Fazıl'ın vasiyetinin bu kitabın sonunda yer alması, onun Kâinatın Efendisi'ne *Esselâm* diyerek âdeta kendi salâsını da verdi düşüncesine yol açar. Bu son şiir ile “*Selâm ve Emniyet Diyarı*”na geçişin sembolize edildiği de düşünülebilir.

Kitabın başlığı ve son şiirdeki bu ismin Allah'ın güzel isimlerinden biri olması yanında başka bir ulvî mânası ise, Yüce Rabbimizin yeryüzüne bin aydan daha hayırlı olan Kadir Gecesinde “es-Selâm” ismiyle tecellisidir ve buradaki tenasüp de bizi düşündürmektedir. Kitabın asıl metninde olmamasına rağmen mevzumuzda dahil olan Necip Fazıl'ın vasiyeti ile bu eserin yazılış sebebi arasında duygusal bir ilişki kurulabilir ve vasiyetin son maddesi aynı zamanda eserin finali olan son levhayı da özetler mahiyettedir. Necip Fazıl'ın vasiyetinin son maddesi şöyledir: “Beni de Allah ve Resûl aşkının yanık bir örneği ve ardından birtakım sesler bırakmış divanesi olarak arada bir hatırlayınız” (Kısakürek, 2019: 145).

3.2.1. Âyet ve Hadislerin Kullanımı

Necip Fazıl'ın *Esselâm*'da âyetleri, hadisleri ve siyer külliyatını çok iyi kullandığı ve bunları ustaca manzumeleştirdiğini görülür. Nebi, Resûl, Büyük Fetih gibi levhalarda âyetler bölüme damgasını vururken bazı yerlerde âyet ve hadisler işaretlenir. Mesela Fetih Sûresi 12. âyetinde Yüce Rab tarafından, “Yakın Bir Fetih” olarak işaretlenen olay, Necip Fazıl'da “Büyük Fethe Doğru” başlığıyla verilmiştir. Bazı bölümlerde âyet ve hadisler birlikte takdim edilir. İslâm tarihindeki rivayetler ise bir kuyumcu titizliği ile işlenirken mücevherimiz (*Esselâm*) ziynetlendirilir. Kur'an ve Hadis başlıklı bölümden:

Kur'an yaratık değil;

Zerresi kıtık değil,

Bir nur ki, dile sığmaz, ona yetmez Arapça;

O, Arapçaya inmiş Allah kelâmı, Rabça...

Kur'an mukaddes Kur'an...

Yenilik onda her ân;

Onda ebedî nizam, onda iç ve dış sırlar...

Onu zaman silemez, eskitemez asırlar.

Hadîs, O'nun her hali,

Gösteren iz, kemali.

Bütün kemaller O'nun sünnetinden eserdir;

Vatanı kemallerin, o havuz ki, kevserdir.

Esselâm, siyer tarzı bir kitap olduğu için tamamına yakını hadis kategorisine girebilir.

Ancak kullanılan hadisler doğrudan kategorize edilmeye çalışıldığı takdirde ortaya çıkan sayılar şu şekildedir: Kavli hadis olarak ve tırnak içinde verilen 23 hadis, yine kavli hadis

olarak eserde verilen 101 manzum hadisle birlikte bu sayı 124'e çıkar. Fiilî ve takrirî hadislerle şemail-delâil, gazâvât türü hadisler de ilave edildiği takdirde sayı en az 100 daha artar. Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz gibi siyer tarzı kitaplarda bunun sınırını belirlemek zordur. *Esselâm*'ın yedi bölümünde doğrudan 101 manzum hadis yer almakta olup her beyitte bir hadis bulunurken bazen beytin bir mısraı ile açıklama yapıldığını belirtelim. Bu hadislerin yer aldığı her bölümde ise dört ayrı başlıklandırma yapılarak seçilen hadislerden bir anlam dünyası kurulmaya çalışılmıştır. Başlıklardaki her kelime ayrı bir konu olarak ele alınırsa 28 konu ihtiva eder, ancak konular arttırılabilir. *Esselâm*'daki 101 Manzum Hadis, 1951 yılında Büyük Doğu dergisinin broşürü olarak Arapça orijinaliyle birlikte verilmiştir. Söz konusu hadislerin 90 adeti, toplam 613 hadisin yer aldığı *Nur Harmanı* eserinin son bölümünde de kullanılmıştır.

Esselâm'daki bazı şiirlerin İslâmî kaynaklardaki rivayetlerle mukayesesini yapan, kaynaklarla mutabakatını tesbit eden ve Necip Fazıl'ın eserleri üzerinde farklı disiplinler ile çalışma yapılmasının gerektiğini haklı olarak ifade eden Mahmut Öztürk, *Esselâm*'daki "Huneyn, Tâif ve Tebük" başlıklı şiirin ilk kıtasının, Tevbe suresinin başında müşriklere karşı yapılan meydan okumaya benzer bir üslupla kaleme alındığını da söyler (Öztürk, 2016: 81). Dörtlük şu şekildedir:

Güç İslâma geçti büyük oranda.

Son üç gazâ, Huneyn, Tâif ve Tebük...

Küfre bir söz; Bundan böyle davran da,

İslâm'ın elini, elindeyse bük!

Mahmut Öztürk başka bir makalesinde, Necip Fazıl Kısakürek'in sekiz şiirinde lafzî, dört şiirinde mânevî, dokuz şiirinde telmih yolu ile âyetlere atıflar tesbit etmiş olup (Öztürk, 2012: 131-154) bunlar toplamda 21 şiir etmektedir. Öyle ki bazı şiirlerinde birkaç yerde iktibas ve telmih yapılmaktadır. Bu ise âyetleri sık kullandığını göstermektedir. Divan edebiyatında olan bu geleneği kendine has tarzıyla uygulayan Necip Fazıl, aynı zamanda geleneği çağdaş bir formda sürdürmektedir.

Necip Fazıl'ın âyet ve hadisleri tahmin edilenden daha ileri boyutta özümlediği ve onları irfan/kültür hâline getirip üstün sanatçı kumaşıyla mısralara döktüğü görülmektedir. Divan Edebiyatının büyük şairi Fuzulî'nin dediği gibi: "Çocukluğunda can yakıcı güzellerin tutkusuyla, onlara ve tabiata dair şiirler söyleyen şair, yetişkin çağlarında, ilimsiz şiirden, temelsiz duvar gibi iğrenir" (Mirzabeyoğlu, 2006:231).

3.2.3. Necip Fazıl'ın Fikri ve Şiiri Hakkında Bir Tesbit

Necip Fazıl'ın fikri şiirinden, şiiri de fikrinden ayrılmaz. O önce iman ve his dünyamıza seslenir ve peşinden tefekkür dünyamızı kurar. Mâlum olduğu üzere önce hisseder, sonra fikrederiz. Necip Fazıl, Cumhuriyet devrimleriyle kökünden kurutulmak istenen İslâmî tefekkür ve tahassüs dünyamızın yeniden inşai için büyük gayretler göstermiş, bu uğurda birçok bedel ödemiş ve geriye dünya görüşü hüviyetinde eserler bırakmıştır. Büyük Doğu ekolünü yürüten ve Necip Fazıl'ın sağlığında da takdirini kazanan mütefekkir Salih Mirzabeyoğlu, kendi uyanışı ve hassasiyetini de borçlu olduğu Üstad Necip Fazıl'ın şiir kumaşı hakkında, onu Bodler'e benzetip övdüğünü zannedenleri de eleştirerek şunları söyler:

“Burada size, İBDA mimarisini kuran ve Necip Fazıl'ın “aynı-vâri”si misyonunu ifâ eden bir şahsiyet olarak, bir sırrımı fısıldayayım: Bende onun tarafından takdim edilen ve ifşâya itilen üstün fikir kumaşı, uyanışını ve hassasiyetini doğrudan doğruya onun şiir kumaşına ve şiirine nüfuza borçludur... Mücerret mânada fikir ve onun fikrini anlamadan da şiirinin dışyüz cazibesinden başka alınabilecek bir şey yoktur... Bu karşılıklı alâkadan anlamayan adamların medih veya kötülüklerinin ne mânaya veya mânasızlığa geldiğini anlayın... Yok Necip Fazıl hececi imiş de, gececi imiş de; bunlar ıvır zıvır... Yok Türkiye'nin Bodler'i imiş... Ben onu “Türkiye'nin Bodler'i” değil de Bodler'i “yarıda kalmış Necip Fazıl!” diye nitelemenin daha doğru olacağına inanıyorum!..”(Mirzabeyoğlu, 1996:117).

3.3.4. “İlkler”, “O Huzur” ve “Sahabî” Başlıklı Şiirlerin Muhteva Analizi

“İlkler” mevzu önemli olup buna dair İslâm tarihinde “Evâil” adıyla bir ilim dalı oluşmuştur (Açıkgenc, 1995:513-514). *Esselâm* kitabında da “İlkler” başlığıyla bir bölüm oluşturulmuş, İlk Müslüman olanlar, “Her dalda bir tomurcuk” mısraı ile sayılmışlardır. Ayrıca “Her birinin yumruğu / Kapılarda bir topuz” (Kısakürek, 2019:64) olduğu ifade edilmiştir. İlkler şiirinin peşinden gelen Davet şiiri ile de aynı mevzu işlenir, “Erkam'ın evi dolu; / İlklerin karakolu” (Kısakürek, 2019:69) denilerek öncü nesle dikkat çekilir. Peşinden “Ömer Müslüman” bölümü yer alır ve onun ardından ise ilklerin maruz kaldığı ve “dönmem” dediği baskılar “Çile” şiiriyle anlatılır.

O'nun huzurunda sadece “aşk nizamı”nın konuştuğunu ifade eden Necip Fazıl'ın “*O Huzur*” şiirinin bir kısmı şu şekildedir:

Hece hece habbeler / Mâna mâna kubbeler. / O'dur konuşan, O'dur! / Neylesin hitabeler?
/ Çıt yok yerde ve gökte; / İçte, sessiz cezbeler. / Başlarında bir kuş var, / Tavrında
sahabeler. / O kuş ürkmesin diye / Durmuş kalbte darbeler. / Yeridir dursa zaman, /
Akmasa seylâbeler. / Zaman ve mekân üstü, / Hikmette mertebeler. / Ebedî ölçü O'nda; /
Yazınız kitabeler! / Her şey O'na perçinli, / Merkezler ve şubeler. / Sadece aşk nizamı, /
Emirler, vecibeler. / Ne anlar o huzurdan, / İçi bomboş cübbeler?

Onun “içi bomboş cübbeler”den kastı, iman ve aşkını yitirmiş, zâhirci ve ilimperest zihniyettir. “Aşk nizamı” içinde bir gençlik yoğurmak isteyen Necip Fazıl'ın bu teklifi, çağımızda muhafazakârı da dahil içinde bulunduğu iman bunalımına çözüm niteliğindedir.

Bu öyle bir huzur ki, aksiyonu da huzuru temin eder. Zira Necip Fazıl'ın veciz ifadesiyle, “İslâmın kılıcı bizzat merhamettir” (Kısakürek, 2020:282). Bu husus *Esselâm*'da O Huzur şiirinde şöyle ifade edilir:

Evet, aşk; evet, rahmet;
Gözyaşları, tövbeler,
Hatta aynı rahmetten,
Kılıçlarla harbeler.

Kaside tarzı bu şiirden hissediyoruz ki her şey tek mihrakta toplanmış olup Allah Resulü'nün davet, tebliğ ve telkin diline tâbi olunuyor. İnsan, kâinat ne varsa susmuş, ebedî ölçünün sahibini dinliyor... Zira ilk ve son O, bütün varlığın başı O...

Bu şiirin peşinden, “O Huzur” da bulunmak şerefine eren ve İslâm'ın ilk nesli olan “Sahabî” tablosu yer alır. “O nurun ince ince ördüğü ruhta bir nakış” olan dört büyük sahâbî şöyle vâsfedilir:

Dört camlı bir fener; merkezde o nur,
Merhamet, adalet, edep ve hikmet... (Kısakürek, 2019: 113).

Kor bir nesil ve ümmetin temel yapısı olan sahâbîlerin derecesi, “En üstün Velîden daha üstündür, / Sahabînin burnundaki toz.” (Kısakürek, 2019:113) ifadeleri ile tırnak içine alınarak gösterilir. İslâmın ilkleri olan sahâbî neslinin kalplerinin iman ateşiyle mühürlü ve divaneler olduğu ifade edilir. Bu mısralar bize, günümüzde sahâbîlerle problemlili olanların ne kadar nasipsiz olduğunu hissettiriyor.

3.3.5. *Esselâm*'da “O Huzur”da Olmanın Edebi

Necip Fazıl öyle bir ifade kudreti gösterir ki okuyucunun mânevî olarak “O Huzur”da bulunuyormuş gibi duygulara garkolmasını ister. *Çöle İnen Nur* eserinde şahikasını gördüğümüz Allah Resulü’nü tablolaştırma ve O’nu harika kelimelerle ifade etme sanatı *Esselâm*’da da görülür. Teşbih ve istiarelere kananlar ve şiirde sadece musikiye bakanlar ise *Esselâm*’ı anlamakta zorlanırlar. Önce Resul aşkının ne mânaya geldiği idrak edilmeli, ondan sonra sanat eserlerine yönelinmelidir. Burada şu hususu açıklayalım ki, Necip Fazıl’ın sanatı bazı kalem erbabının zannettiği gibi “sanatlı” söyleyiş olsun veya “parlak” ifadelerle dolsun türü bir şey değildir. Çoğu insan da sözün büyüüne kapılıp içine bakmaz veya içi boş dışı parlak ifadelerle kanar, her vezinli ve kafiyeli söz söyleyeni şair bilir. Necip Fazıl, hakikati arayış çilesi sonucu “Biz şiiri imân için bilmişiz; ve bu mihrak bilgiyi, her bilginin geçtiği binbir yol ağzı biliyoruz.” (Kısakürek, 2018: 13) noktasına varmış, iman ve hakikat duygusunu ifade için en dolgun kelimelere dökme tasası çekmiş ve buradan sanat doğmuştur. Yoksa “sanat olsun” diye bu kelimeleri seçmemiştir.

Necip Fazıl’ın Allah Resulü’ne hitap tarzları ve tanımları dikkat çekecek özellikler taşımaktadır, Allah Resulü’nü çocukluğundan itibaren vafettiği, derin bir saygı ve yücelik tüten isimlerden tesbit edebildiklerimiz şunlardır: Nur, Nur Çocuk, Mukaddes Genç Adam, Allah’ın Sevgilisi, Gaye-İnsan ve Ufuk-Peygamber, Varlığın Nuru, Son Peygamber, Varlığın Tâci, İki Cihan Efendisi, Kâinatın Fahri, Resûller Resûlü...

Necip Fazıl’ın, Allah Resulü’nü çoğul sığasıyla anması, uzuvlarını bile zikrederken mukaddes kelimesini kullanması, saygı icabı öz ismiyle hitap etmeyip (M.....) şeklinde veriş, onda Hz. Peygamber sevgisinin kelimelere bürünmüş edep hâlidir. Aynı şekilde birçok eserinde, O nura muhatap olduğu için sahâbilerin en küçük ferdini, en büyük veliden daha üstün gören edep ölçüsü dikkat çekmektedir. Bu usul ve edep tavrı, fikir ve ilimden önce gelen bir husustur. Zira usul, esasa mukaddemdir. Günümüzde ise had bilmemezlik diz boyu olup bu açıdan da Necip Fazıl ehemmiyet arzetmektedir. Birçok ilahiyatçıda görmekte zorlandığımız bu husus turnusol kâğıdı hüviyetindedir.

3.3.6. *Esselâm*’ın Farklı Yönleri

Esselâm’ın klasik dinî edebiyatımızın birçok nazım türlerini içinde toplayarak sanat ve şekil açısından da orijinal bir tarz ortaya koyduğunu yukarıda teknik tahlil yaparken ifade etmiştik. Deha vasfı taşıyan mütefekkirlerin fikirde yeni oldukları gibi yeni bir şekil de getirdikleri mâlumdur. Necip Fazıl’ın dilinde ve uslûbundaki yenilikler de ayrı bir yerde incelenmelidir.

Bizim burada asıl bahsetmek istediğimiz husus muhteva yönünden *Esselâm*'daki benzersizliklerdir. Geçmiş siyer kitaplarında fazla üzerinde durulmayan bazı hususları Necip Fazıl'ın öne çektiğini, onlara müstakil bahisler açtığını gördüğümüz gibi tamamen kendine has yeni bölümler de dikkat çekmektedir. Mesela, Yarılan Göğüs ve Kervan şiirlerindeki konular siyer kitaplarında geçmesine rağmen Necip Fazıl onları müstakil bölümlerde farklı açıklamalarla ve mihver yaparak incelemiştir. Yine, Yahudi, Fikir, Korku, Berzah, Ekber Cihad başlıklı müstakil levhalar söz konusu olup hadisler kısmı hariç 56 levha olan kitapta böyle müstakil başlıklarda incelenmesi ve mânalandırılması yeni ve farklı hususlardır. Bu levhalara tek tek girilip tafsil edilmesi gerekir ve bu da kitaplık çalışmalara yol açabilir. Örneğin Yahudiler hakkında siyer kitaplarında birçok bahis geçmesine rağmen *Esselâm*'da ve Necip Fazıl'ın diğer eserlerinde bu hususta müstakil başlık açılarak tahlil edilir, Yahudiler, İslâm'ın sıçrama tahtası olan bir seciye olarak görülür. Yahudi başlıklı 28 mısralık şiirin başlangıcı şöyledir:

Nerde Yahudi, nerde gerçek İsrail oğlu?

Yahudi, tı kayandır Allah'a giden yolu!

Aynı ırk mayasından, ayrı hamur, ayrı döl;

Sonra hep aynı parça, istersen milyona böl!

Yahudi dölleşmesi, Resule hiyanetin;

Ve hedefi, Kur'an'da, Haktan gelen lânetin.

İlk defa hiyaneti, kendi öz nebisine;

İnsanlık yahudide şahit en habîsine.

Esselâm'da dikkatimizi çeken başka bir husus ise vahiy öncesi, ilk vahiy ve berzah dönemine dair altı levhanın (bölüm) yer almış olmasıdır. Bunlar; Fikir, Hira Dağı, Nebî, Korku, Berzah ve Resûl başlıklı şiirler olup Allah Resûlü'nün peygamberlikten hemen öncesi ile ilk vahiy ve vahyin kesilmesi (Berzah) arasındaki olaylar anlatılmaktadır. Eserin hacmine göre önemli yer işgal eden bu levhalarda, Hz. Peygamberin oluş ve tekâmül süreci inceleniyor ve Allah'ın "Sevgilim" diye hitap ettiği Peygamber'ini vahiy öncesi ve ilk vahiy esnasında nasıl pişirdiği anlatılıyor. Gaye İnsan-Ufuk Peygamber'in bu hâlini Necip Fazıl'ın yoğunlukla işleme ilgi uyandırır. Zira diğer muhtelif siyer kitaplarında bu konular derinlemesine incelenmez.

Onu ve *Esselâm* kitabını farklı kılan böyle hususiyetlerdir. Hz. Peygamberi ilk vahye hazırlayan olaylar, vahyin kesildiği fetret dönemi dahil, altı ayrı edebî biçimde ele

alınmıştır. Bu şiirlerin ilki “Fikir” ismini almış olup ulvî düşünceler içinde ve haşyet halindeki Nebî namzedinin pişme süreci şöyle anlatılır:

Fikretmekte, fikretmekte:

Ver sırrını, ey kâinat!

Gökler üstü açmış kanat,

Yükseklığe yükselmekte,

Fikretmekte, fikretmekte... (Kısakürek, 2019:53).

Medâru'l-İslâm kabul edilen hadis-i şeriflere müstakil bahisler açıldığı gibi Necip Fazıl'ın merkeze çektiği bahisler ise dikkat çekici olup *Esselâm*'ı geçmiş eserlerden farklı kılan ve çağımıza hitap eden özelliğidir. Fıkıh, kelâm, tefsir, hadis ve tasavvuf ilimlerine taalluk eden bahisler de ilgili bölümlerde işaretlenmiş yer almıştır. Allah Resulü bütün kemalleri zâtında toplayandır ve Necip Fazıl'ın, şiir kalıpları içinde ve orta hacimde bir eserde bu hususu mükemmelen yansıtmak için epey çile çektiği anlaşılmaktadır. Uzun bir diyalogu bir kıt'aya sığdırıp hem mânâyı verip hem sanatlı söyleyişi ihmal etmemek gibi zor bir iş üstlenilmiştir. Buna rağmen birçok kıt'ada saf şiir örneklerine rastlamaktayız. İslâm'ın bütün ölçülerinin altın bir tablo gibi pırıldadığı Veda Haccı'nı Necip Fazıl'ın tafsil edişi de ayrı bir kıymeti haizdir. Veda Haccı şiirinin giriş kısmında da bu görülür:

Dönmeye başlayalı zaman dedikleri çark;

Gökyüzü ve yeryüzü, şimal, cenup, garp ve şark,

Görmedi, görmeyecek o ses mucizesini.

Batan bir güneş rengi hâlelenmiş sesini,

Allah Resulü yüz bin sahabîye hitapta...

Çizgi çizgi toplamlar... İslâm büyük hisapta...

En derin sır: Zamanın bir vazifesi vardı.

Ve: “Zaman döne döne çıktığı yere vardı.”

Demek ki, o dem, gaye noktasında kâinat;

Gaye, imanda İslâm ve insanlıkta o Zat!

Esselâm eserinin hem birinci hem ikinci baskısı için birer yazı kaleme alan Büyük Doğu ekolünden edebiyatçı yazar Bekir Oğuzbaşaran, Necip Fazıl'ın *Çile*'de hem sanat için hem toplum için şiirler yazdığını, ancak *Esselâm*'da şiirin sadece peygamber için olduğunu, bu şiirinde şairin şekil yeniliklerine de baş vurduğunu, saf şiir örnekleri de verdiğini, “Halk, Divan, Tekke ve Avrupa şiirine mahsus bir çok nazım şekli ile yazılmış

şairler bulunduğunu ve bunlardan en sık mesnevî biçimindeki şiirlere rastlandığını” (Oğuzbaşaran, 2011:117) belirtir.

Bu mevzuda özetle şunu ifade edelim ki geleneğe bağlı kalarak tefekkür ve tahassüs alanında yüz cild eser veren ve bir dünya görüşü ortaya koyarak yenilik getirmiş olan Necip Fazıl’ın, yine siyer-i nebî geleneğinden süzme yaparak yeni bir duyuş ve ürperiş eseri olan *Esselâm*’ı kaleme aldığını görmekteyiz. Bu da İslâmî tefekkür yanında İslâmî tahassüsün çağımızda canlılığını gösteren bir husustur.

SONUÇ

Necip Fazıl, başta *İdeolacya Örgüsü* olmak üzere bütün eserleriyle İslâmî bir dünya görüşü ortaya koyan ve çağımızın bunalımlarına çözümler sunan bir fikir-sanat-aksiyon adamıdır. Onun Allah Resulü’nün hayatını gerek manzum gerek mensur olarak birçok eserinde dile getirmesi, hadislerle dair müstakil kitaplar telif etmesi, dünya görüşünde hadis ve sünnetin yerine işaretler. Aynı sıklıkta olmasa da âyetleri de işlemiştir. Onun bu tarz eserleri dinî edebiyata katkı sunmaktan öte onun inşa edici, cemiyetçi mütefekkir rolü ve İslâmî hayatı canlandırma aksiyonuyla bağlantılı görülmelidir. Zaten onun bu tarz eserleri dikkatle incelenir ve klasik eserlerle farklı ve yeni tarafları tesbit edilirse sanatlı söyleyiş peşinde koşmayan, ancak sanatkâr yaratılıştaki bir aksiyon adamı ile karşı karşıya olduğumuz görülür.

Necip Fazıl *Esselâm*’da şekil ve muhteva olarak birçok farklılıklara imza atar. Bunun sebebi, onun yenileyici bir mütefekkir olması ve geçmişle bağı kopan yeni neslin yeniden yuğurulması için gereken farklı bir dili kuşanmasıdır. Klasik eserlerin kalıp tekrarı veya taklitleriyle günümüze hitap edilemez ve İslâm’ın hâkimiyeti temin edilemez. Necip Fazıl, tanınmış bir şair olarak sanatçılara özgü “Fildişi Kule”de rahat yaşamak yerine iman, hikmet, hakikat ve ilim kaygısı duyarak kendi elleriyle kendini zindan ve çileli hayata atmıştır. İşte böyle derin bir hassasiyet ve ıstıraftan doğan fikir ve sanat eserleri değerli olmakta, kalpten gelerek kalbe tesir etmektedir.

Esselâm, içinde saf şiire örnekler olsa bile, konusunun didaktik ve hikâyeye etme tarzına uygun olmasından dolayı, Necip Fazıl’ın bilhassa *Çile*’deki lirik şiirlerinin tadına alışanlar için aynı havayı vermeyebilir. Ancak bu eserin hikâyeye etme tarzından doğan farklı bir ritmi ve sesi vardır, eğer bu ses yakalanırsa daha keyifli okunur. Alışkanlıkların da bazen insana engel teşkil ettiği bilinerek eserin kendine özgü ritminin ve sesinin

yakalanmasına gayret edilmelidir. Bahsi geçen sebeplerden dolayı *Esselâm*, *Çöle İnen Nur*'un gölgesinde kalmıştır. Âyet ve hadisler ile tarihî vak'alara birebir bağlı kalarak ve şiirin kalıplarının sınırlarıyla bin yedi yüz mısradaki Allah Resûlünün hayatını en dakik ölçülerde yansıtmının böyle bir esere vücut verdiği de unutulmamalıdır.

Na't karakterinde olan *Esselâm*'ın Süleyman Çelebi'nin mevlidiyle mukayese edilmekten kurtarılıp farklı bir platforma taşınması gerekiyor. Zaten eserin takdiminde Üstad Necip Fazıl'ın da açıkça ifade ettiği husus budur. Ancak şekil farklılıkları bir yana muhtevası da farklı olan bu eser, şuur altına yerleşmiş olan mevlid türüne benzetme alışkanlığından dolayı bu şekilde değerlendirilmektedir. Necip Fazıl'ın da vurguladığı gibi "yeni tahassüs nesillerine ihtiyaç olduğu" önemli bir tesbittir. Dolayısıyla Büyük Doğu İdeolajisinde çerçevesi çizilen "yeni nizam-yeni insan" davasına hem ülkemiz hem dünya muhtaç durumdadır. Kendimizden başlayarak bu tamîmi yaygınlaştırmak, *Esselâm*'ın mânasını anlamak olacaktır. Her şeyden önce Üstad'ın fikir ve sanatına sathî değil, derinlikli bakılmalıdır.

Her eserin çağına hitap etme amacı vardır. Necip Fazıl gelenekten süzme yaparken yeni nesli de düşünmüş, onların ihtiyaçlarına ve anlayacakları dile göre bir dil ve muhteva geliştirmiştir. Ancak bunu hissedecek İslâmî bir sanat zevkini haiz ortamın oluşturulmasına ihtiyaç vardır. *Esselâm*'ın sebep-i telifi gençler olmasına rağmen eser gençlere fazla ulaştırılamamıştır.

Bu noktada *Esselâm*'ın okullarda yaygınlaştırılması da önemlidir. Okullarda yaygınlaştırılması için ise şu gibi çalışmalar yapılabilir: Dönem ödevi olarak öğrencilerin okuması sağlanır ve diğer siyer kitapları ile mukayesesi araştırılabilir. Belirli bir siyer kitabı ile anlama, öğrenme, zihinde kalma ve ezberleme gibi konularda mukayesesi önerilebilir. Anlatılan bir konunun daha iyi anlaşılması için yardımcı kaynak olarak öğrencinin yanında bulunması ve konuyu pekiştirmesi için okunması faydalı olur. Siyer dersi her ne kadar akıcı bir ders olsa da *Esselâm* konuyu daha akıcı bir hale getirebilir, dolayısıyla öğrencinin yanında yardımcı bir kaynak olarak bulunması derse olan alâkayı artırır. Şiir olduğu için belirli bölümlerin ezberletilerek akılda kalması sağlanabilir, kısa sürede okunması, akıcılığı ve pratikliği de öğrencinin ilgisini çeker. Hicri yılbaşı, Mekke'nin fethi gibi bazı konularda okul ve sınıf panolarına asılması diğer sınıfların öğrencilerinin de ilgisini artırabilir. Siyer ile alâkalı yarışmalarda alternatif anlatımı ön plâna çıkartılarak teşvik edilebilir. Öğrencilere 15 gün veya 1 ay gibi bir zamanda

okutularak siyer dersine başlanılabilir. İşlenen veya işlenecek konuların kitaptan alıntı yapılarak panolara asılması, akılda kalıcılığa ve derse hazırlığa katkı sağlar. Öğrenciler arasındaki yarışmalarda *Esselâm* konu edilebileceği gibi edebî yönü dolayısıyla edebiyat derslerinde de değerlendirilebilir. Kitaptaki hadis-i şerifler sınıflara asılarak öğrencilere ezberletilmesi ve ahlâkî kriterlerin ön plâna çıkarılması da yöntemler arasında sayılabilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgenç, Alparslan, “Evâil”, DİA, İstanbul, 1995, I/ 513.
- Albayrak, Kazım, Necip Fazıl Kısakürek’in Eserlerinde Hadis-Sünnet Anlayışı, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Beyhakî, Delâilü’n-nübüvve, thk. Abdü’l-Mu’tî Kal’acî, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Dâru’r-Reyyân li’t-Türâs, 1408/1988.
- Çebi, Hasan, Bütün Yönleriyle Necip Fazıl Kısakürek’in Şiiri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987.
- Heidegger, Martin, Hölderlin ve Şiirin Özü, trc. Turan Oflazoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1979/1.
- İbn İshâk, Kitabü’s-siyer ve’l-meğâzî, thk. Süheyl Zekkâr, Dâru’l-Fikr, Beyrut, 1398/1978.
- Kastalanî, Gönül Nimetleri, trc. Necip Fazıl Kısakürek, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2008.
- Kısakürek, Necip Fazıl, Konuşmalar, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2017.
- Kısakürek, Necip Fazıl, Çile, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2018.
- Kısakürek, Necip Fazıl, Esselâm Mukaddes Hayattan Levhalar, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2019.
- Kısakürek, Necip Fazıl, Çöle İnen Nur, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2020.
- Kısakürek, Necip Fazıl, İhtilâl, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1998.
- Kısakürek, Necip Fazıl, Peygamber Halkası, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2012.
- Mirzabeyoğlu, Salih, Büyük Muztaribler, İbda Yayınları, İstanbul, 2006, cilt IV.
- Mirzabeyoğlu, Salih, Üç Işık, İBDA Yayınları, İstanbul, 1996.
- Mirzabeyoğlu, Salih, Necip Fazıl’la Başbaşa, İBDA Yayınları, İstanbul, 2019.
- Miyasoğlu, Mustafa, Necip Fazıl Kısakürek, Akçağ Yayınları, İstanbul, 2009.

Oğuzbaşaran, Bekir, Necip Fazıl Gerçeği, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, İstanbul, 2011.

Öztürk, Mahmut, “Necip Fazıl Kısakürek’in Esselâm Adlı Kitabında Kur’anî Telmihler ve İktibaslar”, İstem Dergisi, 20 Aralık 2012, 131-154.

Öztürk, Mahmut, “Necip Fazıl’ın Esselâmdaki Bazı Şiirlerinin İslâmî Kaynaklardaki Rivayetlerle Mukayesesi”, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 35, S. 35, (2016): 53-92.

Tunç, Mustafa Şekip, İnsan Ruhu Üzerinde Gezintiler, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1943.

Yıldız, Alim, Geleneğin İzinde, Kitapevi Yayınları, İstanbul, 2013.

Yıldız, Alim, “Hz. Muhammed (s.a.s.) ile İlgili Edebî Türler” editör Ali Yılmaz, Türk-İslâm Edebiyatı, Grafiker Yayınları, Ankara, 2017.

Yıldıran, Fatma Gizem, Necip Fazıl Kısakürek’in Esselâm Mukaddes Hayattan Levhalar Adlı Kitabındaki Şiirlerin Tahlili, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi.